

VÉTÓ

Egy mai Szókratész

Dráma két részben

SZEMÉLYEK:

ÖREG
APA
ANYA
LEÁNY
FIÚ
UNOKA
UNOKA TÁRSA

ELSŐ RÉSZ

*Öreg, Unoka és Unoka Társa kivételével
mindenki a színen van*

APA: Monstrum! Én mondom nektek. Úgy kellene őrizkedni tőle, mint a pestistől.

ANYA: A bátyád, Apa. A tulajdon, édes bátyád! Ilyesmit mégsem mondatsz róla.

APA: Úgy beszélék a tulajdon, édes bátyámról, ahogy akarok.

FIÚ: Ki mondta, hogy úgy beszélhetsz a tulajdon, édes bátyádról, ahogy akarsz? Ki mondta ezt neked, Apa?

APA: Én mondtam! Én!

FIÚ: Az kevés, Apa. Nagyon kevés. Ha Anya is, a Leány is beleegyezik, még akkor sem mondhatod. Csak akkor mondhatod, ha én is engedélyt adok erre.

APA: Ma vasárnap van! Igaz, hogy vasárnap van?

ANYA: Vasárnap van.

APA: Ma mindenki azt mondhatja, amit akar. Ebben állapodtunk meg, nem?

ANYA: Ebben állapodtunk meg. Igaza van Apának.

APA (*Fiúhoz*): Akkor miért nem mondhatom, hogy az Öreg monstrum?! Miért nem mondhatom, erre felelj?!

FIÚ: Mert arról volt szó, hogy csak igazat mondhatunk. És csak az lehet igaz, amit mindannyian igaznak érzünk... Szerintem az Öreg nem monstrum. S ha én nem adok igazat neked, ez azt jelenti, hogy valóban nincs igaz, tehát nem monstrum az Öreg.

APA: Hát akkor micsoda az Öreg?

FIÚ: Az Öreg szenilis, akitől idegbajt kap az ember. Emlékeztek, mit mondott a múlt vasárnap? Hogy bennem párbeszéd van. Bennem. A lelkemben. Világos, hogy az Öreg nem normális. De nem monstrum.

APA: Szerintem nem szenilis az Öreg! Tehát nincs igazad, mert nem vagyunk mindannyian azon a véleményen, hogy az Öreg szenilis. Ezek szerint az Öreg mégiscsak monstrum.

FIÚ: Olyan logikád van, Apa, mint egy betonba kövesedett, angolkóros griffmadárnak.

ANYA: Ne légy szemtelen az apáddal!

FIÚ: ...Jó.

APA: Anya, monstrum az Öreg, vagy nem monstrum?... Leány, micsoda az Öreg?

LEÁNY: Nekem mindegy. Hagyjatok békén.

APA: Anya, miért nem válaszolsz, Anya?

ANYA: Az Öreg nem monstrum és nem szenilis. Az Öreg bölcs.

APA: Egy monstrum nem lehet bölcs!

FIÚ: Senki sem vonja kétségbe, hogy egy monstrum nem lehet bölcs. Anya azt mondta, hogy az Öreg se nem monstrum, se nem szenilis, hanem bölcs. Az más kérdés, hogy Anyának nincs igaza.

ANYA: Igen, mert te sosem hagyod, hogy befejezzem. Azt akartam mondani, hogy az Öreg bölcs, de olyan bölcs, aki megfertőzi a lelkünket, beszívódik a pórusainkba, s ha ez így megy tovább, meg fogja állítani a vérkeringésünket

s a szívünk dobogását!... Most igazam van?

FIÚ: Nincs. Ha valaki szenilis, attól az én szívem még száz évig virgoncan dobog.

ANYA: De nem szenilis!

APA: Monstrum! Én mondom!

FIÚ (*Leányhoz*): Te nem szólsz?... Szerinted kicsoda az Óreg?

LEÁNY: Nekem mindegy. Hagyjatok békén.

FIÚ: Neki mindegy. Halljátok?... Mindegy.

LEÁNY: Nem érdekel! Érted? Nem érdekel!

FIÚ: Ertem, de nem hiszem. Hazudsz, Leány! Ma pedig igazat kellene mondani. Anya, vond meg a Leánytól az ebédet, mert nem mondott igazat!

ANYA: Hagyj neki békét. Senki sem köteles beszélni.

FIÚ: De hazudt! Mert nem lehet igaz, hogy nem érdekl, hiszen itt mindannyian az Óregre gondolunk. Állandóan az Óregre gondolunk. Ő is. Most például azt gondolta az Óregről, hogy nem érdekl az Óreg. Tehát az Óregre gondolt. Világos?... Na, mondd meg szépen a testvéreknek, mit gondoltál még az Óregről?... Na! Mondd már! Szerinted kinek van igaza? Monstrum az Óreg, szenilis vagy bölcs?

LEÁNY: ...Az Óreg maga a szenny! A pokol! A bűn! Az Óreg nem ember. Nem is hasonlít az emberhez. Az Óregnek nincsenek bűnei. Úgy tudja mutatni magát, mintha nem lennének bűnei. Pedig maga a bűn! Rothadás! Enyészet! Förtelen!

Egyszerre és többször ismételve mindenki mondja a maga szövegét:

APA: Monstrum! Mondtam, igaz, mondtam?!

FIÚ: Szenilis, nem monstrum! Szenilis!

ANYA: Meg fogja állítani a szívünk dobogását!

LEÁNY: Rothadás! Enyészet! Förtelen!

APA: Pusztuljon az Óreg!

FIÚ: ...Hogyhogy pusztuljon?

APA: Nem tudom, de pusztuljon. Azt akarom!

FIÚ: Ki vagy te? Isten? Két lábon járó emlős vagy csupán, milyen jögon ítélkezel egy másik, két lábon járó emlős felett?

APA: Az igazság jogán!

FIÚ: Ebben a családban valakinek az igazsága csak akkor lesz a mindannyiunk igazsága, ha egyformán ugyanazt valljuk. És ki akarná még rajtad kívül, hogy elpusztuljon az Óreg?... Ki?... Kicsoda?... Látod, hallgatnak.

APA: Kérdezd meg tőlük külön-külön.

FIÚ: Nem kérdezem! Nem érdekel a te igazságod, érted?! Nem kérdezem!

APA: Anya! Felelj, Anya! Pusztuljon az Óreg, vagy ne pusztuljon?... Jól gondold meg, Anya, mert attól függően, hogy te mit mondasz...

ANYA: Pusztuljon!

APA (*Fiúhoz*): Na! Tessék!

FIÚ (*Anyához*): Miért? Miért pusztuljon? Indokold meg, hogy miért kellene az Óregnek elpusztulni! Miért? Érted a kérdést? Miért?

ANYA: Mert az Óreg bölcs, de olyan bölcs, aki...

FIÚ: Ezt már mondtad egyszer!

APA: Annyiszor mondja, ahányszor akarja!

FIÚ: De ez nem indok!

APA: De az! Igenis, az! De még mennyire, hogy az!

FIÚ: ...Emberek, tartsunk rendet. Gondoljátok meg: a bölcsesség nem zárja ki az élethez való jogot. Ha a bölcsök születésük pillanatában elpusztultak volna, még mindig barlangokban lakna az emberiség! Köztük te is. Meg lennél elégedve a sorsoddal, Apa?

APA: En nem laknék barlangban. Nem vagyok bölcs.

FIÚ: Hát mi vagy te?

ANYA: Apa egy rendes ember.

FIÚ: Igen. Apa egy rendes ember.

Igaz, Leány? Apa egy rendes ember!

LEÁNY: Rothadás! Enyészet! Förtelen!

FIÚ: Hallod, Apa? A jellemvonásaid!

APA: Ezt az Óregre mondta. Igaz, hogy az Óregre mondtad?

FIÚ: A Leány nem beszámítható. Aki harminc éve minden éjszaka azt álmodja, hogy szépségkirálynő, az nem beszámítható.

APA: A Leánynak meg kell mondania, hogy pusztuljon-e az Óreg, vagy sem.

FIÚ: Mondtam: nem beszámítható!

LEÁNY: Neked nincsenek álmaid? Miért ne álmodhatnám minden éjszaka, hogy szépségkirálynő vagyok? Tudom, hogy nem leszek az, de álmodni szabad, nem? Nekem is jogom van az álmokhoz. Mindenkinek joga van a saját bevallott vagy be nem vallott álmaihoz, nem?

APA: Akkor mondd meg, pusztuljon-e az Óreg?

LEÁNY: Igen. Pusztuljon az Óreg!

APA (*Fiúhoz*): Na, látod?! Mindenki azt mondja, hogy pusztuljon az Óreg.

FIÚ: Hogy-hogy mindenki?

APA: Anya, a Leány meg én.

FIÚ: S én?

APA: Igen. Most te következel. Pusztuljon-e az Óreg? Felelj!

ANYA: Pusztuljon! Mert az Öreg bölcs, de olyan bölcs...

APA: Nem a tiéd a szó! Szádat be! (Fiúhoz) Pusztuljon vagy ne pusztuljon?

ANYA: ...Apa, miért haragszol?

FIÚ: Nem haragszik. Fél... Mit gondolsz, a gyáváknak joguk van a léhez? Mi lenne, ha arról beszélénk, hogy jogod van-e a léhez? A szenilis, gonosz, monstrum és bölcs öregek pusztuljanak, de a gyávák éljenek tovább? Mennyivel rosszabb egy szenilis egy gyávánál?

LEÁNY: Engem ne kérdezz. Engem nem érdekel.

FIÚ (Apához): Hallod? A Leányt nem érdekli. A Leányt ez sem érdekli!

APA: Pusztuljon?... Pusztuljon?

FIÚ: Hallgass ide, Apa. Itt mindenki-nek vétőjoga van, igaz?

APA: Igaz.

FIÚ: Ha én most azt mondom, hogy ne pusztuljon az Öreg, olyan tisztán fog kikerülni ebből a buliból, mint egy szűz, igaz?

APA: Igaz, igaz, de mit akarsz ezzel mondani?

FIÚ: Azt, hogy tőlem függ most az Öreg. És én azt is mondhatnám, hogy ne pusztuljon.

APA: Nem mondhatod!

FIÚ: Miért ne mondhatnám? Itt mindenki azt mondhatja, amit akar.

APA: Nem mondhatod, mert az én fiam vagy, s nem mondhatod, mert az Öreg monstrum!

ANYA: Az Öreg bölcs, de olyan bölcs...

APA: Szádat be! (Fiúhoz) Pusztuljon vagy ne pusztuljon, erre felelj! Igen vagy nem?

FIÚ: ...Igen.

APA: ...Hogy mondtad? ...Igen?

FIÚ: Igen. Pusztuljon.

ANYA: Akkor most mindannyian azt mondtuk? Akkor... ez... most már... törvény?

APA: ...Igen.

LEÁNY: Az Öreg végre megkapja a magáét! Mert az Öreg maga a bűn! Rot-hadás! Enyészet! Förtélem!

ANYA: Pusztulni fog az Öreg. Ez most már törvény.

FIÚ: Nem. Még nem.

APA: Miért nem?

FIÚ: Van egy feltételem.

LEÁNY: Nem lehet semmilyen feltételed! Megszavaztad, kész!

FIÚ: Nem kész. Ha nem fogadjátok el, mindent visszavonok. Vétő! És az Öreg tiszta marad, mint egy szűz.

APA: Anya, hol a pálinkám?

ANYA: Micsoda?

APA: Mondom, hol a pálinkám?... Nem kapom sehol.

ANYA: Nem értem. Most... most akarsz inni?

APA: Most!

FIÚ: Azt mondtam: van egy feltételem.

APA: Ki tette el a pálinkámat?

FIÚ: Apa, te félsz a feltételemtől. Valld be, hogy félsz tőle!

APA: Félek! Igen! De mi közöd hozzá?!

ANYA: Apa egyenes ember. Apa sosem teketóriázik. Vagy-vagy. Ezt mondta mindig.

FIÚ: Igen. Apa rendes ember.

ANYA: Apa nagyon rendes ember.

FIÚ: Tudod mit, állítsunk fel szobrot Apának a kert végébe. Legalább a gyümölcsfákat nem fogják lelegelni a madarak. Apa szobra majd ijesztő dallamokat fog csicseregni nekik...

APA: Halljuk a feltételeket, Fiú! Azonnal hallani akarom a feltételeket! ÖREG (be): Jó reggelt. Felébredtetek? ...Na, hogy aludt a család?

APA: Jól aludtam, Öreg.

ANYA: Jól aludtam, Öreg.

FIÚ: Jól aludtam, Öreg.

ÖREG (Leányhoz): ...S te, édes leányom?

LEÁNY: Én nem aludtam, Öreg.

ÖREG: Miért nem aludtál? Mindenki aludt, neked is aludnod kellett volna.

LEÁNY: Álmatlanságban szenvedek, Öreg.

ÖREG: Tudod, mit szoktak mondani az álmatlanságban szenvedőkre? Azt mondják, az álmatlan embernek nem tiszta a lelke.

FIÚ: Emberek! A Leánynak mocskos a lelke! Ha nem tiszta, akkor mocskos! Ezzel vádolta meg az Öreg!

ÖREG: Nem vádoltam, és nem mondtam azt, hogy mocskos. Azt mondtam: azt szokták mondani, az álmatlan embernek nem tiszta a lelke. De ez nem igaz. Az álmatlanságnak a kételyek az okozói.

LEÁNY: Kételyek?... Milyen kételyek?

FIÚ (Leányhoz): Miért nem hagyod beszélni az Öreget? Benned egy állatka munkálkodik, amelyik beszenyzezi a lelkedet. Ezt az állatkát kételynek nevezi az Öreg. Világos.

ANYA: A Leánynak nem szennyes a lelke! Azt senkisémm mondhatja, hogy az én leányomnak szennyes a lelke.

FIÚ: Hallod, Öreg? Anya azt hiszi, hogy a szenny öröklődik, s ha a Leánynak szennyes a lelke, akkor neki is...

APA (Fiúhoz): Hallgass! Beszéljen az Öreg.

FIÚ: Jó. Beszéljen. De közben adjatok enni, mert éhes vagyok.

ÖREG: A Leány nem a lét értelmében kételkedik.

FIÚ: Nagyon helyes. A leány nem kételkedik a lét értelmében, mert akkor

nem készítené elő a reggelit. És meg fogjátok látni, a Leány nemsokára elkészíti nekem a reggelit.

ÖREG: A Leány önmagában kételkedik.

FIÚ: Akkor ma benne van a párbeszéd? A múlt vasárnap bennem volt a párbeszéd, ma a Leányban van a párbeszéd... Leány, elloptad a párbeszédet a lelkemből! Melengettem, dudorásztam neki, ajnároztam, dédelgettem, és most semmi. Üres a lelkem, Leány! És a gyomrom is... Leány! Üres a gyomrom!

LEÁNY: Miért kételkednék önmagam-ban?

APA: Anya, hol a pálinkám, Anya?

ÖREG: Azért, mert állandóan felteszed a kérdést: vajon megtettem-e mindent? Adtam-e annyit a héten, amennyit számomra juttatott az emberiség?

FIÚ: Puff!... Puff!

ANYA: Mi van?

FIÚ: Közhely-petárdák pukkantak. Emberek, vigyázzatok! Itt életveszélyes a gyaloglás! Ebben a házban közhelyek lövöldöznek egymásra.

APA: Anya, ihatnám! ...Hol van a pálinkám, Anya?

LEÁNY: Én mindent megtettem, amit csak lehetett.

ÖREG: Nem igaz, Leány. Nem tettél meg mindent, hiszen még aludni sem tudsz, mert állandóan gyötörnek a kétélyek.

LEÁNY: Nem azért nem tudok aludni, mert gyötörnek a kétélyek. Azért nem alszom, mert... mert nem tudom elviselni az álmaimat. Mert mindig azt álmodom, hogy szépségkirálynő vagyok, és szeretnek, és elhalmoznak virágokkal, és mindenki tapsol, és szerencsét kíván, érted te ezt, Öreg?

APA (Leányhoz): Nem te tetted el azt a fél üveg pálinkát, Leány? Szilvápálinka volt, nem láttad valahol?

LEÁNY: S amikor felébredek, tudod, mit látok, Öreg?

APA: Szóval nem ő tette el a pálinkát.

LEÁNY: Téged látlak, Öreg! Téged! Érted te ezt?

FIÚ: Miért kérdezel olyasmit, ami teljesen világos? Az Öreg mindent ért, az Öreg nem süket. Csak sajnos nem szépségkirálynő. Az Öreg nem is volt soha szépségkirálynő, és nem is lesz. Ezért nem tudhatja, hogy milyen érzés szépségkirálynőnek lenni. Ki fogad velem?... Én azt állítom, hogy az Öreg nem szépségkirálynő. Ki nem ért velem egyet?

ÖREG (Leányhoz): Ha engem látnál, hallanál, és úgy élnél, ahogy kell, nem lennék ilyen álmaid. De magadat nézed, édes leányom. Ez még nem lenne hiba. Az viszont nagy hiba, hogy nézed,

de nem látod önmagad. Szemlélődsz, de nem teszel.

FIÚ: Leány, helyesen beszél az Öreg. Ne szemlélj, tegyél! Például adjál nekem enni. Ha enni adsz, még szépségkirálynő is lehetsz.

APA: Inkább add ide a pálinkámat!

ANYA (Leányhoz): Add már oda a pálinkáját, ha eltetted!

LEÁNY: Hát nem értitek? Senki sem ért az egészből semmit? Az Öreg azzal vádol, hogy élettelen életet élek. Bámészkodom, de nem csinálók semmit. Vágyaim vannak, de egy lépést sem teszek feléjük. Értitek? Azzal vádol az Öreg, hogy nem tettem semmit! Hát ez nem fürtelem?!

FIÚ: Miért? Talán tettél valamit? Még az ételt sem hoztad be. Hát akkor mit tettél?

LEÁNY: Ennyiből áll az életem, hogy behoztam neked az ételt?

ANYA: És az Apa pálinkáját is odaadhatnád.

LEÁNY: Elég!!!

ÖREG: A gyermekkel szemben sem tettél meg mindent.

LEÁNY: Még te vádolsz, éppen te?... A gyermekről jobb ha nem beszélünk, Öreg!

FIÚ: Az Öregnek is joga van arról beszélni, amiről éppen akar. A vasárnap az Öregnek is vasárnap.

ÖREG: Én a gyermekkel kapcsolatban csak azt akartam mondani...

LEÁNY: A gyermek-ről jobb ha nem beszélünk, Öreg!!!

FIÚ: Kedves hallgatóink. Következik Madame Idegbaj. Éppen rohamra van, vasárnapi csemegeként felszolgáljuk önöknek. Madame! Kérem, hörögjön néhányszor a mikrofonba.

ANYA: Neked mindenhez hozzá kell szólnod? Miért nem törödsz csak a magad dolgával?

FIÚ: Az Unoka a mindannyiunk ügye, Anya. Beszélünk kell róla, nem érted?

ANYA: Miért? Mi van az Unokával?

FIÚ: Kérdezd meg az anyjától.

ANYA: Leány, mi van az Unokával?

LEÁNY: Majd az Öreg megmondja. Az Öreg elsőkézből értesült mindenről. Az Öreg mindent tud!

ANYA: Öreg, mi van az Unokával?

ÖREG: ...Az Unoka másféle irányította lépteit. Olyan sugárutakra lépett, amelyek nem torkollnak zsákutcákba. Ahol nincsenek szakadékok, s nincs arra kárhoztatva az ember, ha néha tévován jobbra vagy balra lép, hogy bukfencet vessen a kárörvendő éjszakába. Az Unoka nem lesz hullócsillag soha!

LEÁNY: Az Unoka összeállt valakivel, az Öreg ezt akarta mondani. S az Öreg helyesli ezt, mert az Öreg... az Öreg... de hagyjuk, hagyjuk ezt...

APA: Ne hagyjuk! Semmit se hagyjunk! Azt hiszitek, hogy lemondok a pálinkámról?

FIÚ: A mi mindennapi pálinkánkat add meg nekünk ma...

ANYA: Nem érted, Apa? Az Unoka összeállt valakivel, és az Öreg helyesli ezt! Hát nem érted?!

APA: Öreg, neked határtalanok a vétekeid. Te még arra is képes lennél, hogy... eldugd a pálinkámat. Én még ilyet nem láttam. Megyünk, mendegélünk az úton, beszélgetünk és hallgatunk, szeretjük és gyűlöljük egymást, simogatunk és rúgunk, sírunk és nevetünk, az élet törvényei szerint történik minden, megbocsátunk és bosszút állunk... bosszút állunk! Megvan! Az Öreg bosszúból lopta el a pálinkámat! Öreg! Milyen joggon loptad el a pálinkámat?

ÖREG: Nem vettem el a pálinkádat, jól tudod. Én soha semmit nem vettem el senkitől.

APA: Mióta vagyok én senki neked? Ez szerinted erényes dolog, Öreg?

ÖREG: Nem neveztelek senkinek. És nem vettem el tőled semmit. El sem vehettem volna, hiszen a mi útjaink már réges-régen különváltak egymástól. A te utad a kiúttalanság kockakövei között kanyarog. A kilométerköveken félistenek kuporognak, önérettől, emberségtől, céljuktól megfosztott félistenek. Irány: a megsemmisülés. Ezt, testvérem, bátran elismerheted.

APA: Elismerem? Örülök neki. Utánánam magam, ha veled kellett volna mennem. Inkább a megsemmisülés, mint hogy olyanná váljak, amilyen te vagy!

FIÚ: Miért? Milyenné vált az Öreg?

APA: Nézz rá. Láthatod.

FIÚ: Öreg, nézlek, nézlek, de becsültszavamra mondom, te nem vagy szépségkirálynő. A Leány azt szeretné, hogy szépségkirálynő légy, de nem vagy az. Dehát milyen vagy te?

APA: Milyen? „Jó” ember! Nézz reá! Nem látod?

FIÚ: Öreg, nézlek, nézlek, és azt hiszem, látnom kellene, ahogy jóságodban dögölt békákat melengetsz a kebeleden, de az is lehet, hogy te jelensz meg a Leány álmában és szépségkirálynőnek nevezed.

ANYA: Hagyjátok békén a Leányt! Mi bajotok velet!

LEÁNY: Hagyd, Anya. Ők még álmukban sem voltak szépségkirálynők soha.

FIÚ: Honnan tudod? Az Öreg például lehetett. Ha a jóság szépséggé változhat, miért ne lehetett volna az Öreg szépségkirály?

ÖREG: Tévedésben vagytok. Nem érzem jó embernek magam. Nem is voltam, nem is leszek jó ember soha.

FIÚ: Emberek! Az Öreg elismerte, hogy nem jó ember. Az Öreg rossz embernek vallja magát!

ÖREG: Nem. Nem igaz. Rossz ember sem vagyok.

ANYA: Hát akkor mi vagy? Mi vagy te, Öreg? Sem jó, sem rossz?

APA: Korcs. Mondtam én!

ANYA: Mi vagy hát?

ÖREG: Sem rossz, sem jó nem vagyok. És ti sem vagytok jó vagy rossz emberek. Mert nincsenek jó és rossz emberek.

FIÚ: Leány, te azt hiszem, igazat adsz az Öregnek. Mert ha rossz lennél, azt mondanád, hogy nem adsz enni nekem. Ha jó lennél, azt mondanád, hogy adsz. De te nem mondasz semmit. Se bű, se bá. S ebben a bizonytalanságban éhen fognak döglenni!

APA: Öreg, te akarsz valamit tőlem. Te hízelegsz nekem. Ha nincsenek rossz emberek sem, ez azt jelenti, hogy te nem tartasz rossz embernek engem, igaz?

FIÚ: Öreg, ha a jó emberek megtudják, hogy te nem tartod létezőknek őket, meg fognak lincselni. És nem lesz, aki megvédelmezzon, mert ahhoz, hogy megvédelmezzon valaki, jó embernek kellene lennie. De ha nincsenek jó emberek, ki fog téged megvédelmezni a jó emberek büntetésétől?... Na! Feladtam neki a kérdést, mi? Feladtam! Erre felelj, Öreg!

ANYA: Nem! Azt mondja meg, hogy ha nem tart rossz embernek, minek tart engem? Erre felelj, Öreg!

APA: De hogyhogy nincsenek rossz és jó emberek? Nem értem. Hogyhogy nincsenek?

ÖREG: Ha lennének jó és rossz emberek, hinnünk kellene abban, hogy a kettő közötti arány a jók javára állandóan változik, s egyszer csak egyetlenegy csoport, a jó emberek csoportja fogja benépesíteni a földet. Ha ez igaz, akkor visszatekintve a kiindulópont, annak is igaznak kellene lennie, hogy valamikor mindenki rossz volt, s rossz férfiak nemzettek rossz anyáknak rossz-nak születő gyermekeket.

FIÚ: Megállni! Anya, Apa, vajon ez rátok vonatkozik? S én lennék az az újszülött? Igaz ez?

ÖREG: Nem, nem lehet igaz, mert ha mindenki rossz, akkor az embert mint a lét formáját is rossznak kellene tekintenünk.

FIÚ: Leány, te ebből a buliból kima-radsz. A szépségkirálynők szuperemberek.

ÖREG: S ha rossz, akkor értelmetlen a lét. De ki merné ezt a múltban, jelenben vagy a jövőben állítani?

APA: Zagyvaság! Nem válaszoltál a kérdésre. Mi vagyok én? Minek születtem én?

ÖREG: Te jó embernek születted.

FIÚ: Apa, Apa, hadd nézzelek meg, Apa! Egyedül vagy az emberek közül, egyesegyedül, aki jönnek született! Apa, döntöttem! Meg foglak csókolni. El tudnád viselni, Apa?

APA: Nem hallod? Az Öreg hazudik! Azaz hogy össze-vissza beszél. Ha nincsenek jó emberek, hogyan születhettem én jó embernek?

ÖREG: Mindenki jónak születik. Senki sem látott rossznak születő gyermeket.

ANYA: Apa nem gyermek!

FIÚ: Ez az ő tragédiája. Ha gyermek maradt volna, most olyan jó lenne, hogy szagodhatnánk, mint egy csokoládé bombont.

ANYA: Ne légy szemtelen az apáddal!

FIÚ: Jó.

APA: Folytasd, Öreg. Szóval mindenki jó, mi?

ÖREG: Nem. Mondtam, hogy nincsenek jó és rossz emberek. Azt mondtam, hogy mindenki jónak születik. A lélek aztán megvívja harcát, a Fény magához szívja a Sötétet, s a Sötét a Fényt, s amelyik nagyobb teret hódít magának, attól függően él helyesen vagy helytelenül az ember.

APA: S én?

ÖREG: Nálad a Sötét magához szívta a Fényt.

FIÚ: Apa, nálad árnyékba borultak a fák, kiszáradtak a virágok, kihűlt benned a nap, s lelked egysejtűvé zsugorodott! Apa, én adok neked egy kiló fényt ajándékba, intézd el, hogy a Leány hozza be a reggelit.

APA: Te, Öreg, hallgass ide. Veszélyes dolgokat mondtál. Ha bennem megbaltá a Fényt a Sötét, rám akkor nincsen szükség többé? Ezt akartad mondani? Szóval engem pótolni lehetne bármivel?... Hallod, Leány, itt mindenkit pótolni lehetne bármivel. Az Unokát is, aki titokzatos körülmények között eltűnt a házból. Tedd ki a fényképét a falra és kész. Vagy állítsd azt a széket a sarokba, s mondd rá, hogy Ő az Unoka. Vagy itt van az Öreg. Lehette ő ezután az Unoka.

FIÚ: Öreg! Né, milyen nőies lett az Öreg! Figyeljétek meg, hogyan változik. Az Unokának — engedelemmel legyen mondva — már elég nagy volt a fenéke. Öreg, én nem akarok beleavatkozni a magánéletedbe, de meg kell gömbölyödnöd egy kicsit, hogy hasonlíthass az Unokára.

ÖREG (Apához): Neked az fáj, hogy nem vagy pótolhatatlan? A szellem pótolhatatlan az ember számára, de az egyed nem pótolhatatlan az emberiség számára. De ez a kérdés csak benned merül fel, mert beteg vagy. Önbizalomtúltengésben szenvedsz. Nem veszélyes betegség, de látványos és üres.

ANYA: Ne mondj ilyen, Öreg! Apa nem látványos és nem üres.

FIÚ: Hát, ahogy elnézem, valóban nem látványos... De üresnek üres, mert nem evett semmit. S én sem! Leány! Az Öreg megvádolta Apát, hogy üres. Apa elismerte, hogy tényleg üres. És Apának igaza van... Leány!... Leány!!!... Nem hallja. A szépségkirálynőknek megvan az a lebilincselő tulajdonságuk, hogy földsüketek. Aki földsüket, az nem pótolhatatlan. Emberek! Pótolható siketek között édes az éhezés! Ez a jelszó.

ÖREG (Apához): Megtisztulna a lelked, ha nem éreznéd pótolhatatlannak magad.

FIÚ: Apa, ne hagyd, hogy megtisztítsák a lelkedet! Üres lesz a lelked, Apa, olyan üres, hogy kongani fog benne a semmi, ha a semmi hanghatásokkal tudna flancolni.

ÖREG: Elmondom neked a titkot. Én ismerem. Tudom, mit kell tenned, hogy ne érezd pótolhatatlannak magad.

APA: Nem érdekel! Nem akarom tudni!

ANYA: Apa, te tényleg pótolhatatlannak érzed magad?... Azt hiszed, úgy sajnálnánk, mint az Unokát, ha eltűnne egyszer ithonról?

APA: Miért? Te nem sajnálnád, Anya?

ANYA: ... Nem tudom.

FIÚ: Gyerekek, szeressétek egymást! ... Ez nagyon fontos! Én még ilyen sírig tartó szerelmet életemben nem láttam. Mit szólsz, Öreg? Jó, mi?

LEÁNY: Anya, nem sajnálnád Apát?

APA: Anya...!

ANYA: ... Nem tudom.

APA: Dehát... dehát mi van veled? Mi van benned? Hova lettek az érzésid, Anya? Mi van a lelkedben?

ANYA: Unalom, Apa, unalom.

ÖREG: Az unatkozó ember olyan szomorú, mint hangok között a sírás, mint...

APA: Fogd be a szád, Öreg!

ANYA: Igaza van Apának. Fogd be a szád, Öreg!

FIÚ: Vasárnap mindenki beszélhet.

ÖREG: Én csak azt akartam mondani, hogy nem láttam még olyan embert, akiből teljesen kiveszett a szeretet utáni vágy, akiben nincs hit és kételey, akiből hiányzanak az apró győzelmek és az apró elbukások emlékei, aki nem ismeri az öröm és a bánat gyötrelmeit, igen, én még soha nem láttam egy unat-

kozó ember lelkét. Ilyen lennél te va-
jon?

ANYA: Azt hiszem.

ÖREG: Akkor milyen szereped van
itt, közöttünk, járókelők között? A ma-
dárijesztő széltepte, félelmetes gnómjai
jutnak rólad eszembe. Ember-ijesztő
vagy. Vigyázz magadra. Megtéphet
könnyen a szél, megtéphet a szemek
villanása, ahogy végigsiklik unatkozó
lényeden. Te már az unalmat is unod
magát.

ANYA: Mit gondolsz, ki a hibás? En-
gem nem szeretett soha senki.

APA: Én nem szerettelek, Anya?

LEÁNY: Anya...?!

ANYA (Öreghez): Mit gondolsz, ki a
hibás?

ÖREG: Nem értelek.

ANYA: Mert nem akarsz megérteni!

ÖREG: Igen. Ember-ijesztő vagy.

FIÚ: Na, most már elég legyen, Öreg!
Vasárnap csak az igazat szabad monda-
ni. De te visszaéltél ezzel a szabállyal.
Te mindenkit sorban kivégeztél, Öreg.
A hóhér-vizsgát már letetted. A lelkek
a bárdod alá kerültek mind. Mit akarsz
még? Te mindent és mindenkit meg
akarsz változtatni. Neked semmi sem
jó. Mi lenne, ha leszálnál a mennyei
magasságokból a földre? Mi lenne, ha
élni hagynál bennünket, élni, ahogy tu-
dunk, ahogy erőnkől és eszünkől te-
lik? Mi lenne?

ÖREG: Én azt szeretném, hogy igazán
éljete. De ti nem éltek. Ti nem tudtok
egymás szemébe nézni. Azt hiszitek,
hogy mindent tudtok, de nem tudtok
semmit. Nem tudtok élni sem.

FIÚ: Mert nem hagysz, Öreg. Mert
ha mindenkit minden vasárnap kivégzel
sorban, akkor hogyan mered azt kívá-
ni, hogy az áldozatok éljenek? Hogyan
éljenek?

ÖREG: Azt kérdezed, hogyan kell é-
lni?

FIÚ: Ezt senkisék kérdezte, Öreg! Ezt
senkisék kérdezte!

ÖREG: De kérdeztétek, sorban, mind-
egyiketek ezt kérdezi állandóan, önma-
gától és önmagában, ahol az önvizsgálat
törvényszéke előtt folyik a párbeszéd...

FIÚ: Uramisten, megint kezdi! Most
már nemcsak bennem, de mindegyi-
künkben ott van a párbeszéd? Ki
mondta ezt neked? Őrült vagyok én,
Öreg? Őrültek vagyunk? Így néznek ki
az Őrültek?

ÖREG: Néma párbeszéd. Kérdések zu-
hognak állandóan. Nem érzed, hogy a
lelkedben vízesésnyi kérdések zuhognak
állandóan a tengernyi űrbe, ahol nincse-
nek feleletek. Üresség, csak üresség
mindenütt!

FIÚ: Elég! Hagyd már abba! Úgy
érezem magam, mintha állandóan golyót
röptenél az agyamba!

ÖREG: Kivégzésről beszélsz, s benned
folynak a kivégzések. Valami rettenetes
gonosz erő van bennetek, amely a lel-
ketekben felbukkanó tartalmat meglin-
cseli. Majd én megmondom, mit kell
tenni, hogy...

FIÚ: Elég!!!... Ezt már én sem enge-
dem! Megvonom tőled a beszéd jogát,
Öreg!

ÖREG: Nézd csak. Hősnek éreznek a
szájtatók. Megszédítették őket a hangod-
dal. Pedig csak szájhős vagy. A hősök
között selejt.

FIÚ: Öreg! Pusztulj innen, Öreg!!!

ÖREG: Ez az én otthonom, Fiú.

FIÚ: Majd gondom lesz rá, hogy ne
legyen a te otthonod! Ezennel... ezen-
nel összehívom a családi tanácsot, hogy
ítéletet hozzon az Öreg felett. Vádolom
az Öreget! Egy: az Öreg gonosz szán-
dékoktól vezérelve megrontott minden-
kit, aki a környezetében él! Kettő: az
Öreg nem hisz az emberekben, mert
nem szereti az embereket, s ha nem sze-
reti az embereket, akkor gyűlöli őket,
s aki gyűlöli az embereket, az nem le-
het tagja a mi családuknak!... Öreg!
A családi tanács engedélyt ad a véde-
kezésre. Védekezz, Öreg! (Családhoz) Ez
volt a feltételem!

ÖREG: Nem tudom, mit akartok. Mi-
ért védekezem? Vádjaidat, Fiú, köny-
nyen meg lehet dönteni. Oly könnyen,
hogy nem is érdemes. Nyilvánvaló ko-
holmányok mind. Mit akartok velem?
Hogy öreg vagyok, már hetvenéves, ar-
ról nem tehetek.

FIÚ: Ha nem védekezel, ez azt je-
lenti, hogy a vádatat elismered. S ha
elismered, bűnhődni fogsz, Öreg!

ÖREG: De ha te vádlóm és bírám is
vagy egyben, s ti is, mindannyian, ak-
kor mi értelme van a beszédnek?

FIÚ: A vádlottnak joga van a véde-
kezéshez.

ÖREG: S ha nem élek e joggal?

ANYA: De ha megvéded magad, hi-
szén azt mondtad, a vádatokat könnyen
meg lehet dönteni — elég lenne csak
az egyikünket a te oldaladra állítani, s
máris reményed lehet a győzelemre.

ÖREG: Milyen győzelemre? Ki akar
itt győzni?

FIÚ: Én, Öreg.

ÖREG: Nincsenek bűneim.

APA: Elég a fecsegésből! Védd ma-
gad!

ANYA: Védned kell magad!

LEÁNY: Hallani akarjuk, ahogy vé-
ded magad!

ÖREG: ...Ti mindannyian úgy érzi-
tek, hogy igazatok van. Hogyan tudná-
lak én, az öreg, meggyőzni benneteket

sorban, hogy a vádaktól semmi sem igaz? Még ha be is bizonyítanám, hogy koholmány az egész, s ez oly világos lenne előttetek is, mint lelketekben az a majorsányira zsugorodott fénynyaláb, vajjon lenne-e erőtök elismerni, hogy tévedtetek, s az enyém, csakis az enyém az igazság?!

FIÚ: Telik az idő!!! S még mindig nem próbáltad tisztára mosni magad. Hát megismétlem a vádakot...

ÖREG: Elég volt tőled egyszer is hallani... Hát akkor védekezzem, ha már mindenképpen azt akarjátok, hogy védekezem... Ti az ellenségeim vagytok. Miért, kérдем... Nem feleltetek, s nem ismeritek el, hogy ellenségeim lennétek, mert akkor alaptalan lenne a vád. Mert nem józan, megfontolt vádak lennének, hanem kitaláltak, hamisak, gyűlöletek szavakba öntött mérég-nyilai. Milyen egyszerű lenne mindezt elhárítani, leleplezni, felfedni. De túl könnyű lenne — ahogy te mondtad, Fiú — a győzelem. Még ha igazam lenne, akkor sem érdemelném ki egészen... Lássuk tehát a vádakot sorban. Azt mondta a Fiú: gonosz szándékotól vezérelve mindenkit megrontottam, aki a környezetemben él... Ez vagy sületlenség, vagy nem vagyok elég okos ahhoz, hogy megértem. Meg tudná valaki magyarázni ezt nekem?

LEÁNY: Én!

ÖREG: Hallgatlak, Leány.

LEÁNY: Öreg, te gonosz szándékoktól vezérelve megrontottad az Unokát. Megrontottad, s gonosszá tetted. Elment, összeállt valakivel. Talán még abban is segítettél, hogy éjszaka kilopózzék innen?!

FIÚ: Tényeket, ne koholmányokat! A feltételezések nem vádak! Mindent elhiszek az Öregről, amit csak akartok, de az Öreg nem tolvaj, nem lopózkodik éjszaka lábujjhegyen! Ezt azért mégsem kellett volna mondani!

LEÁNY: De valakinek segítenie kellett megszöknie innen. Akkor ki volt az?

ÖREG: Én. Én voltam, Leány.

FIÚ: Öreg! Hát... hát lopakodni is tudsz, Öreg?

LEÁNY: Halljátok? Én voltam, Leány — ezt mondta az Öreg. S még magyarázni kell neki a vádakot... Megrontottad a lelkét, eltávolítottad tőlem egészen, segítettél neki elhagyni a házat, s mégsem érted a vádakot? Hát mi vagy te? Örült, bölcs vagy monstnumruhába öltözött halál?

ÖREG: Azt hiszem, bölcs vagyok, Leány.

LEÁNY: Milyen bölcsesség az, amely arra vezetett, hogy tudatosan megrontsd az életem?

ÖREG: A te életedet már nem lehet elrontani, de az Unokáét még igen. Te csak álmodban vagy szépségkirálynő, nappal meg azzal telik el az idő, hogy tétlenül várod az estét, hogy újra álomban ringasd magad. És én nem akartam, hogy az Unoka is ilyen legyen.

LEÁNY: De neked nincsenek jogaid az Unoka felett!

ÖREG: Talán mégis. Hiszen én is a családhoz tartozom, Leány.

LEÁNY: Nincsenek! Senki sem mondaná, hogy jogaid vannak az öcséd unokája felett. Senki sem!

ÖREG: Nem tudom elhinni, Leány.

LEÁNY: Apa! Van-e az Öregnek valamilyen joga az Unoka felett?

APA: Nincs semmi joga!

LEÁNY: Fiú?

FIÚ: Nincsenek jogai.

LEÁNY: Anya?

ANYA: ...Vannak.

LEÁNY: Anya!!!

ANYA: Vannak... hiába... vannak. Az Öreg is itt él velünk, nem?

LEÁNY: Jó. Legyenek. De ki adott neki jogot arra, hogy az Unokát gonosszá tegye?

ÖREG: Én csak azt akartam, hogy ne áltában legyen szépségkirálynő. Ha itt maradt volna, olyan lenne, mint amilyen te vagy. Rosszat tettem én ezzel neki? ... De ha ti mind jót tettetek vele, s én egyedül rosszat, hogy lehet az, hogy reám, az öregre hallgatott?... De feltételezhető-e egyáltalán, hogy gonosszá akartam tenni? Ha szándékosan gonosszá teszem, az első lennék, akivel szemben gonosz lett volna. Hihető-e, hogy szándékosan rontottam meg az Unokát?... Ha pedig nem hihető, és még mindig fenntartjátok, hogy megrontottam, akkor csak akaratlanul tettem, s ha akaratlanul tettem, ezért nem felelhetek. Igaz?... Fiú, igaz?

FIÚ: Ha akaratlanul tetted, nem felelsz. De... de te mindenkit megrontottál. S „mindenkit“ csak szándékosan lehet megrontani!

ÖREG: Fiú, ha mindenkit megrontottam, akkor benneteket is megrontottalak és gonosszá tettem, igaz?

APA: Hogy?... Mi van?

ÖREG: Mert ha belátjátok, hogy gonoszak vagytok, akkor milyen joga van vádoltok és ítéltetek egy gonosz felett?

APA: Nem! Nem vagyunk gonoszak!

ÖREG: Ez azt jelenti, hogy nem rontottalak meg benneteket?

APA: Persze. Bennünket nem tudtál megrontani.

ÖREG: Ha nem rontottalak meg benneteket, akkor nem rontottam meg mindenkit, s ha nem rontottam meg mindenkit, miért vádoltok azzal, hogy mindenkit megrontottam?... Hamis a vád!

S hamis vádakkal csak a gonoszak vádolnak. Ti tehát mégis gonoszak vagytok, s ha hamis a vád, én nem vagyok gonosz. Tehát gonoszak akarnak itélkezni egy ártatlanon... De ne feleljetek. Nincs szükségem a válaszotokra. Most én vádolhatnálak meg mindannyiatokat sorban. De nem teszem. Én csak védem magam.

LEÁNY: ...Mi van? Hallgattok?

ÖREG: Leány, a bírák nem beszélnek. A bírák majd döntenek. Te is úgy döntesz, ahogy akarsz.

LEÁNY: De hát az Unoka...!

ÖREG: Az Unoka már húszéves, Leány. Valakinek tudatosítani kellett az Unokában, hogy az emberi álmokat meg lehet valósítani.

LEÁNY: De itt! Itt kellett volna! Velünk!

ÖREG: Nem lehetett. Itt nem volt kibe kapaszkodnia.

APA: Nem vagyunk itt elegen talán?

ÖREG: De igen. Csakhogy ti az egymásbakapaszkodást másképp értelmeztétek. Azt hiszitek, hogy az egymásbakapaszkodás a megriadt emberek görcsös, segélykérő igyekezete. Célja pedig a puszta létfenntartás. ...De ez nem igaz. Az egymásbakapaszkodás az élet tudatos vállalása a közösségekben a közösségért.

FIÚ: Te egy közhelytemető vagy, Öreg. A közhelytemetők már zsúfolásig megteltek a haladás jelszavaival... Öreg! A közhelyek súlytalanok, nemsokára felszálls a mennybe, mint egy utálatos földi pillangó...

ÖREG: Képmutatás! A képmutatók hóbörgése ez, nem egyéb. Miért akarod becsempészni a kétely magvait a hit melegágyába? Vagy azt mondd, mindegy? Hiteteket már belepték volna a kétely kilombosodott magvai?

FIÚ: Öreg! Te vádolt vagy! Ne vádolj, védekezz!

ÖREG: Azt mondjátok, nem hiszek az emberekben, mert nem szeretem az embereket, s ha nem szeretem az embereket, akkor gyűlölöm őket, s aki gyűlöl az embereket, az nem lehet tagja a mi családunknak.... Igen. Ezt okosan kigondoltátok. Szinte már hihető is. De nem lehet bizonyítani. Pedig az állítást bizonyítani kellene. De úgy legyen, ahogy akarjátok. Én még arra is kapható vagyok, hogy bebizonyítsam: ez az állítás hamis! Mert mondd, Fiú, elismered-e, hogy én hiszek a repülőgép zúgásában?

FIÚ: Nem értem, Öreg.

ÖREG: Hiszek-e abban, hogy zúg a repülőgép? Hogy hangja van?

FIÚ: Nem tudom, miért kérded. De hiszel.

ÖREG: Hát abban, hogy te minden nap teszel valamit?

FIÚ: Mit teszek?

ÖREG: Mindegy. Valamit teszel. Akármit. De teszel valamit.

FIÚ: Ebben is hiszel, de miért kérdezed?

ÖREG: Hát ha hiszek a repülőgép zúgásában, állíthatod-e, hogy nem hiszek a repülőgépben? S ha hiszek az emberi dolgok létezésében, vádolhatsz-e azzal, hogy nem hiszek az emberben?

FIÚ: Nem... Ez igaz. De...

ÖREG: Látod, Fiú, ha mégis hiszek az emberben, akkor nem lehet igaz a vád, hogy nem hiszek az emberekben, mert nem szeretem az embereket. S akkor ennek az ellenkezőjét kell elfogadnod: az Öreg szereti az embereket, és hisz az emberekben.

ANYA: De bennünk mégsem hiszel, mert... mert nem szeretsz minket, nem is szeretlél soha!

ÖREG: Én az emberekben hiszek.

APA: Bennünk hiszel vagy nem hiszel?

ÖREG: Csak szerettem volna hinni bennetek, de nem tudtam, nem lehetett.

APA: Hiszel vagy nem hiszel? Egyenes választ kérek, ne cifrázd!

ÖREG: Nem. Nem hiszek.

FIÚ: Akkor hazudsz, Öreg! Mert ha az emberekben hiszel, de bennünk nem hiszel, akkor nem igaz az, hogy az emberekben hiszel.

ÖREG: De igaz, Fiú.

FIÚ: Szenilis, vén barom!!! Meg fog őrzíteni minket!!!

APA: Monstrum!!! Mondtam én, monstrum az Öreg!

ANYA: Meg fogja állítani a szívünk dobogását!!!

LEÁNY: Rothadás! Enyészet! Förtelen!!!

ÖREG: Nem hiszek bennetek, mert én csak az emberekben hiszek. Ti pedig nem vagytok emberek.

FIÚ: ...Na, mit hápogtok? Csaholjátok, mint az ebek! De nem! Oszoljátok! Háziállatok balra, jobbra a vadállatok! ...Négylábra, hölgyeim és uraim!... Állatvásár! (Leányra mutat) Eladó egy csodálatos hatyúkirálynő! Kopott ugyan, de bársonyos a pihézménye...

ANYA: Hagyd abba! Fiú, hagyd abba!

FIÚ (Apára mutat): Eladó egy antialkoholista, szelídített oroszlán, ingyen... (Anyára mutat) Öreg házörző, automata morgással, hitelbe!!!

ANYA: De hát miért nem vagyunk mi emberek?

APA: Hallgass ide, Öreg! Én most bebizonyítom neked, hogy emberek vagyunk. Felelj: lények-e az emberek?

ÖREG: Lények.

APA: Lények vagyunk-e mi?

ÖREG: Igen.

APA: Ha az emberek lények, s mi lények vagyunk, akkor emberek vagyunk, igaz vagy nem?

ÖREG: Nem. Nem igaz.

APA: Öreg, ne makacsold meg magad. Értelmetlenségeket mondasz! Hát ha elismered, hogy lények vagyunk, s a lények emberek, el kell ismerned, hogy emberek vagyunk!

ÖREG: Minden ember lény, de nem minden lény ember. S veletek kapcsolatban ebből kellene kiindulni.

ANYA: ...Öreg, miért nem vagyunk mi emberek?

ÖREG: Mert kizárólag csak önmagukat szerettétek. Ezért nem vagytok emberek.

ANYA: Ez nem igaz. Ez nem igaz, Öreg!... Vond vissza! Kérlek, vond vissza, Öreg!

ÖREG: Nem tehetem.

ANYA: Öreg, nagyon szépen kérlek, vond vissza!... Vissza kell vonnod, Öreg!

ÖREG: Nem tehetem.

ANYA: Akkor kimondom...!

APA: Hallgass, Anya, hallgass!

ANYA: Nem! Hagyj! Ezt már nem tűrhetem!

APA: Nem engedem, hogy beszélj, Anya!... Megvonom téled a beszéd jogát, Anya! Hallgass!!!

FIÚ: Ma vasárnap van, Apa. Ma mindenki beszélhet.

APA: Ne engedjétek, hogy Anya beszéljen! Ne engedjétek!

LEÁNY: Anya, Anya mi van?

ANYA: Azt mondta az Öreg, hogy senkit sem szerettem...

APA: Anya!... Anya!

ANYA: Egész életemben... téged... szerettelek, Öreg.

FIÚ: .....Most mi lesz, Öreg?

ÖREG: Semmi. Semmi sem lesz.

FIÚ: Nem hallottad, mit mondott Anya?

ÖREG: Hallottam.

FIÚ: Hát ha hallottad, beszélj!... Figyelem! Átadom a szót az Öregnek. Az Öreg beszélni akar. Az Öreg el akarja mondani, hogy becsapta Apát, becsapta Anyát, becsapott minket, becsapta önmagát, becsapta az istent! Az Öreg vallani akar. Tessék.

ÖREG: Nem akarok vallani. Nincs mit bevallanom. Nem csaptam be senkit. Anya nem mondott igazat nektek.

APA: Öreg, te mindent... elvettél tőlem. Mond meg nekem, Öreg,... hova tetted a pálinkámat?

FIÚ: Te!!!... Nem hallottad, mit mondott Anya?

APA: Látom, itt te beszélsz a legtöbbit, Fiú. Talán te tetted el a pálinkámat?

FIÚ: Anya azt mondta, hogy egész életében az Ö-re-get sze-ret-te!!!

APA: .....Mondd meg Anyának, hogy téved. Anyád nem szerethette az Öreget, mert csak olyanokat szeretthetünk, akiknek lelkük van. S az Öregnek nincs lelke, mert az Öreg soha nem szeretett senkit. Az Öregnek csak a győzelemre volt tehetsége. Az Öreg mindig mindenkit legyőzött, mert az Öreg monstrum. Megmondtam, az Öregtől úgy kellene őrizkedni, mint a pestistől... Már gyermekkorában monstrum volt. Mindent elvett tőlem. A homokvárnál kezdődött. Akkor mutatta ki először monstrum-fogait. Gyermek voltam, félakkora, mint most az Unoka...

FIÚ: Apa, az állandó visszaemlékezések idegbajba sodorják a világot. Én is odatarozom! És utálok az állandó visszaemlékezéseidet. Utálok! És nem fogom engedni, hogy...

LEÁNY: Apának is vasárnap van ma.

APA: Homokvárat építettem. Csodálatosat. Nagyot. Várfalak, tornyok, hidak, katonák. Minden volt. S akkor az Öreg, aki akkor is erősebb, nagyobb, öregebb, okosabb és jobb volt (!), igen, az Öreg épített egy másik homokvárat az enyém mellé. Megmondtam: nem tud szebbet építeni az enyémmél! De épített. Felépítette a legszebb homokvárat, amit ember felépíthet... Az Öreg homokvárai mindig szebbek voltak az enyéimmél.

ÖREG: Te mondtad, hogy építsek egyet a tiéd mellé. Azt ajánlottad, hogy versenyezzünk. Én nem akartam.

APA: De örültél, hogy tiéd a győzelem! Örültél!

ÖREG: Nem tehetek arról, hogy embernek születtem. Nem vádolhatsz azzal, hogy örülni tudok és sírni, bosszankodni és kacagni, a gondolataimért nem vagyok én a hibás... Testvérem, emlékezz vissza. Azt mondtam akkor: ezt a gyönyörű homokvárat átadom neked, mondjuk azt, hogy neked sikerült felépítened ezt a csodát, legyen a tiéd a győzelem.

APA: Alamizsnát adtál a koldusoknak, s ezt nevezted te jósnáknak?

ÖREG: Én nem akartalak megbántani soha.

APA: De elvetted a homokváramat!!!

FIÚ: Hé!... Apa! Öreg! Hány évesek vagytok ti tulajdonképpen? Negyven-ötven éve azon vitakoztok, kinek a homokvára volt a sikerültebb... Emberek! A világ azóta százszor állt a fejetetejére, az emberek százszori, beton- és homokvárai százszori döltek össze, halomra, tűzbe, százszor építettünk újra mindent, százszor romboltuk le megint. Hol voltakotok ti azóta? Gyermekkori homokváraitokat építetek most is? Milyen emberek vagytok ti, hé?

ANYA: Fiú, ne légy tiszteletlen!

FIÚ: Kivel?

ANYA: Apáddal.

FIÚ: Akit egész életedben szeretél, vagy akit egész életedben nem szeretél?

APA: Te... te, Fiú, ...én azt hiszem... azt kell hinnem, hogy te vetted el a pálinkámat.

FIÚ: Apa!... Apa!...

ÖREG: Csendesedj le, Fiú.

APA: Ne szólj közbe! Mindig közbeszólj! És nem tudom elviselni, hogy mindig közbeszólj!

LEÁNY: Az Öreg most jót akar, Apa.

APA: Azt sem tudom elviselni, hogy az Öreg jót akar. Az Öreg mindig jót akart. Nem tudom elviselni a jóságát. Az Öreg mindig magasabb volt egy fejjel, mint én. Könnyű volt felülről lefele nézve jónak lenni... Nézzétek meg, ha nem hiszitek: az Öreg arra vetemedett, hogy egy fejjel magasabb legyen, mint én!

ANYA: Ezért nem hibás az Öreg.

APA: Véded, mi?

ANYA: Nem védem, csak azt mondtam, ezért nem hibás az Öreg.

APA: Hát akkor miért hibás az Öreg?

ANYA: Azért hibás, hogy itt maradt.

APA: Hogyhogy itt maradt?

ANYA: Köztünk. Így.

APA: Mi az, hogy „köztünk, így”? Ki érti ezt?

ANYA: Ha érted — érted, ha nem — nem.

APA: Anya! Követelem, Anya!

ANYA: Rendben van, ahogy akarod... Én is észrevettem, hogy az Öreg egy egész fejjel magasabb, mint te, Apa. Egy egész fejjel több, mint te, Apa. Mert az Öreg mindig itt volt, és állandóan össze tudtam hasonlítani veled. De azt felelte, hogy tévedek. Azt mondta, hogy mindig te voltál a jobb, a nagyobb, ő csak az árnyékod lehet.

APA: Szóval jó volt az Öreg! Jó volt! Megint csak jó volt!

ANYA: Nem. Ez nem jóság, Apa. Ez hazugság. Az Öreg hazudott nekem.

APA: Aha. Szóval hazudott! Mindig mondtam, hogy az Öreg nem tisztá ember. Az Öreg monstrum!... Hazudik! Az Öreg hazudik!

FIÚ: Apa, az Öreg azt hazudta, hogy te nagyobb, jobb és tisztább ember vagy, mint ő. Az Öreg azért hazudott, hogy Anya nagyobbnak, jobbnak és tisztábbnak lásson téged, mint őt. Az Öregnek az a bűne, hogy itt maradt köztünk nagyobb, jobbnak és tisztábbnak, mint te. Érted? Az Öregnek az volt a bűne, hogy a homokvárai mindig szebbek voltak a tiednél, de a sajátjait mindig át akarta adni neked.

APA: Nem vagyok koldus! Megmondtam: nincs szükségem alamizsnára!

FIÚ: Apa, te nem vagy koldus, te kicsi ember vagy. De ezért nem te vagy a hibás. Ezért is az Öreg a hibás, mert az állandó jelenlétével ez nap mint nap nyilvánvalóvá vált. Az Öregnek el kellett volna menni innen. Az Öreg nem közénk való. (Öreghez) Öreg, te jobb vagy, tisztább vagy, s egy fejjel magasabb vagy. Aztán meg szenilis vagy, bölcs vagy, monstrum vagy. Hogy tudsz ilyen sokféle lenni egyszerre?... Öreg, te nem vagy közénk való. Öreg, mi tele vagyunk bűnnel. Azt állítod, nincsenek bűneid. Hát lásd be, hogy nem vagy közénk való... Öreg, ...mi csalunk néha, rosszak vagyunk, időnként gyűlöljük, időnként szeretjük egymást, néha iszunk is, Öreg, bizony, elveszítjük a fejünket, sokszor sárba tapossuk önnön lelkünket, Öreg, ugye belátod, hogy nem vagy közénk való?

ÖREG: Nem tilthatjátok meg, hogy a gondotokat viseljem. Egész életemben a gondotokat akartam viselni, mert szükségetek volt rám, mert mindig a szakadékok peremén tántorogtatok; vakok voltatok, s a vakoknak előbb-utóbb a lelkük is megvakul. És én nem engedhetem, hogy ebben a házban, ahol apánk és nagyapánk is született, vakon botorkáljanak az emberek, akik csak egymás világtalanságát veszik észre, és nem tudják, hogy saját, gyatra fényeket apránként magához szívta a sötét... Én segíteni akartam rajtatok...

FIÚ: És nem sikerült, Öreg?

ÖREG: Nem. Nem sikerült.

LEÁNY: De az Unokán sikerült segíteni, ugye?!

ÖREG: Igen. Az Unokán igen.

LEÁNY: Persze, hogy sikerült! Ocsmányi fondorlattal kicsempésztet innen. Elszakítottad az anyjától, s e házból, amelyben felniveltem. Kiszuggeráltad belőle a ragaszkodás szent lehetőségét. Kiszárítottad belőle lelkiismeretének utolsó cseppjét. S megölted, Öreg, megölted az Unoka hitét!

ÖREG: Leány, ezek mind-mind a saját bűneid. Csak a hitet nem tudtad kiölni belőle, mert nem lehet kiölni. Leány! Az Unoka hite halhatatlan. Az Unokának sikerült elmenekülnie innen. Elhagyta ezt a házat, ahol poshadt a levegő, elfásult lelkek és délibábos álmok fertőzik állandóan... Én is elmennék szívesen. De nem mehetek. Nekem itt a helyem. Ide születtem. S ide születtetek ti is. Itt minden az enyém is. És a tiétek. Csak ti mindig többet akartok kapni, mint adni. S kicsi, nagyon kicsi a lelketek. Leány, neked nagyon kicsi a lelked!

LEÁNY: Öreg!... Hogy merészelsz?!

APA: Monstrum! Mondtam én!

ANYA: Meg fogja állítani a szívünk dobogását!

LEÁNY: Rothadás! Enyészet! Förtetelem!

FIÚ: Szenilis! Szenilis, ha mondom!

APA: Ítélni kell az Öreg felett!

ANYA: Ítélezzünk!

LEÁNY: Ítélezzünk!

FIÚ: Ítélezzünk!

A földre helyezett kalapba sorba beteszik a szavazócédulákat.

APA (Öreghez): A családi tanács megengedi, hogy a titkos szavazás eredményéről te végy először tudomást.

ÖREG: *(egyenként kiemeli a cédulákat, hangosan olvassa)* Bűnös... Bűnös... Bűnös..... Nem bűnös!

FIÚ: Nem bűnös???... Nem bűnös???... Valaki az Öreg mellett szavazott!... Ki merészt az Öreg mellett szavazni?

MIND: Ki volt?... Ki merészt?

LEÁNY: Valaki közülünk melletted szavazott, Öreg. Valaki közülünk nem tart bűnösnek téged. Valakinek itt az a véleménye, hogy nem te, hanem mi vagyunk itt a bűnösök: Apa, Anya, a Fiú és jómagam. *(Családhoz)* Ki érzi itt bűnösnek önmagát?

FIÚ: A szavazás titkos volt, Leány. Mindenkinek joga van...

LEÁNY: Szóval te voltál?

FIÚ: Nem én voltam! Azt mondtam, hogy mindenkinek joga van a saját belátása szerint bűnösnek tartani vagy nem tartani bűnösnek az Öregtet.

LEÁNY: Hát akkor ki volt?

FIÚ: Kiderül mindjárt. Mert az illetőnek tudnia kell, hogy a vétőjoggal nem élhet némán. Itt, nálunk, mindig az volt a szabály... Tessék, az illetőé a szó.

ANYA: ..... Nem tudom, ki volt az. És miért? Mindenki tudja, hogy az Öreg meg fogja állítani a szívünk dobogását, az Öreg megfertőzi a levegőt, én tudom, hogy az Öreg...

APA: Miért néztek reám?... Azt hiszitek, én voltam? Megmondtam: pusztuljon az Öreg!

LEÁNY: Hogyan?

APA: Pusztuljon innen! El kell mennie a házból! Ki fogjuk kiközösíteni! Ez legyen a büntetés!

FIÚ: Meg kell engedjünk, hogy az Öreg ítéletet hozzon önmaga felett, olyan ítéletet, amely megfelel bűneinek, amit megérdemel!

ÖREG: ..... Nem kiközösíthettek ki! Nem megyek sehova! Nekem itt jogaim vannak. Közülünk én születtem elsőnek ebbe a házba. Ezeken a deszkákon járkáltam, amikor ti még sehol sem voltatok. Ezek az én deszkáim. Igaz, ezek a deszkák túl fognak élni engem. Túl fognak élni benneteket is. Ne haragud-

jatok azért, hogy túlélnek mindannyiatokat. De ezek ilyen deszkák... Aztán meg nem is vagyok bűnös. Saját lelkiismeretem törvényszéke előtt felmentettem önmagam. És ez a legfontosabb... Érdekes, egyiketek nem tartott bűnösnek, de hallgat szegény. Megijedt a saját bátorságától. De annak az egy másodpercnyi bátorságnak a jutalmául ne fájjon neki a hosszú árnyékot hagyó, szomorú gyávaság...

APA: Halljuk az ítéletet!

ÖREG: Sosem vétettem senkinek, s most önmagam ellen vétkezem, ha el nem követett bűneimre büntetést rovik ki önmagamra. De legyen... Vegyétek el tőlem az illatot: a deszkák illatát, a ház illatát, az élet illatát...

APA: Mást! Ez nem büntetés, Öreg!

ÖREG: Ez a legsúlyosabb büntetés, ami embert sújthat, ha végtelenek a bűnei. De tegyük fel, hogy a végtelent is túlszárnyalják bűneim. Akkor... akkor vegyétek el tőlem a hangokat: a méhzőmögést, a szélsuhogást...

APA: Csúfolodsz, Öreg? Ez büntetés?

ÖREG: Ez? Ez nem büntetés? Ha nem hallok többé a szélsuhogást, a méhzőmögést...

APA: Nem hallok? Mást!

ÖREG: Mást nem tudok.

APA: Szóval befejeztél?

ÖREG: Várj! Ha megvonjátok tőlem az ételt, az büntetés?

ANYA: Étél nélkül nem lehet élni.

ÖREG: Adjatok kenyert és vizet.

APA: De azzal élni fogsz!

ÖREG: Hát... ne éljek?

APA: Él, de ne itt!

ÖREG: ..... Mást nem tudok. Be-fejeztem.

APA: Hát akkor hozzuk meg az ítéletet... Ki akarja kiközösíteni innen az Öregtet?

ÖREG: Barátom, aki most felfeled a nyilvánosság előtt önmagad, még egy rövid percre bátornak kell lenned. Ezzel önmagadnak is tartozol. Nehéz bátornak lenni, tudom. Nehéz embernek maradni, tudom. De egyszer, legalább egyetlenegyszer mindenkinek az életében eljön az a perc, amikor igent vagy nemet kell mondania. Ez az a perc. Ez a te perced.

APA: Szavazzunk!... Ki akarja kiközösíteni innen az Öregtet?

Sorban mindenki felemeli a kezét.

ÖREG: ..... Valaki nem tartott bűnösnek, s mégis elítélt?... Melyiketek az? Melyiketek a legyávább s a legbűnösebb?... Bűnhődni kell el nem követett bűneimért? Hát... hát emberek vagytok ti?... Emberek vagytok?... Emberek?... Emberek?... *(többször ismétli, összeesik, meghal)*

FÜGGÖNY

MÁSODIK RÉSZ

A temetés napján. A család a szobában van. Unoka később érkezik.

UNOKA: Az Öreg jó ember volt, igaz? (Apához) Jó ember volt az Öreg, igaz?

APA: ...Igaz.

UNOKA (Anyához): Nagyon-nagyon jó ember volt az Öreg, igaz?

ANYA: ...Igaz.

UNOKA (Leányhoz): Senki sem volt jobb az Öregnél, igaz?

LEÁNY: ...Senki sem.

UNOKA (Fiúhoz): Tudod, én főleg azért szerettem az Öreget, mert jó ember volt. Te is azért szeretted, igaz?

FIÚ: Nem.

UNOKA: Te nem azért szeretted?

FIÚ: Én nem szerettem!

UNOKA: Nem... szeretted...az Öregt?... Miért nem szeretted az Öregt?

FIÚ: Azért nem szerettem az Öregt, mert... mert pipázott. Mindig bebűdösítette a szobát.

UNOKA: Dehát az Öregnek nem is volt bűdös a pipája, csak te érezted bűdösnek, igaz?

FIÚ: Meglehet.

UNOKA: Ugye, szerinted is nagyon jó ember volt az Öreg?

FIÚ: Nagyon jó volt! Igen! Nagyon jó!

UNOKA: Most... most nem illik hangoskodni. Nem illik.

APA (Unokához): Nem hagynád abba?! Nem lennél szíves abbahagyni?!

UNOKA (Fiúhoz): Látod, mondtam én. Nem illik hangoskodni. Mondtam én.

ANYA: ...Eszünk?

APA: ...Főztél?

ANYA: Nem.

APA: Akkor mit eszünk?

ANYA: Nem tudom.

APA: S akkor miért kérdezed?

UNOKA: Az Öreg erre most azt mondaná, hogy a felesleges kérdéseket megszüpítik a lényeges válaszok.

APA: Hagyd abba!

UNOKA: ... Én megértelek benneteket. Én tudom, hogy az emberek nem szeretik a fájdalmakat. De ha fáj nekik valami, néha anélkül, hogy tudnának róla, mindent elkövetnek, hogy elviselhetlenné tegyék a saját fájdalmukat. Az emberek az örömben, de a fájdalomban is tudnak tobzódni. Vajon... vajon nem azért tobzódik az ember a fájdalomban, mert bűnösnek érzi magát?

APA: Kitől tanultad ezt? Kitől?... Járjon már a száz!

UNOKA: Az Öregtől. Én mindent az Öregtől tanultam, kitől tanulhattam volna mástól?!

FIÚ (Apához): Monstrum, mi?... Monstrum! Na, mondjad neki!!! Örizzük tőle, mint a pestistől!!!

UNOKA: ... Én megértelek benneteket. A fájdalom még arra is képes, hogy elvegye az ember eszét. A nagy megpróbáltatásoktól megzavarodhat az elme, hiszen csak egy emberről van szó, egy párányi emberről, s a fájdalom ... a fájdalom úgy játszadozik az emberrel, mint a bűnbeesés vágya az alig pislákoló tudattal, vagy ahogy a jogtalanul megbüntetett gyermek könnybe lábadt szeméi feltámasztják a felnőttekben az elviselhetetlen büntudatot, vagy ...

APA (Unokához): Mit papolsz itt állandóan? Milyen fájdalomról, bűnbeesésről, büntudatról jár a száz?... Az Öreg bűnei megfertőztek téged is!... Ha fáj valamid, ülj le a sarokba, és sírd ki magad, vagy menj ki üvölteni az udvarra, vagy csinálj akármit, csak ne beszélj! Megértetted? Ne beszélj, ne beszélj, ne beszélj!!!

ANYA: Apa, az Unoka is pontosan olyan ember, mint mi.

APA: Csak bűnösebb!

FIÚ: Rothadás! Enyészet! Förtelem!... Ezt ki mondta?

LEÁNY: Neked muszáj mindig mondanivalómat?

FIÚ: Igen. Nekem muszáj mindig mondanivalómat!

APA: Hagyjátok abba!... Hagyjátok abba!

UNOKA: ... Nekem ha fáj valami, beszélni szoktam róla, hogy könnyebben elviseljem. (Apához) De téged is meg tudlak érteni, neked is igazad van. Ó, hány-szor megtörténik, hogy az ember vélt bűneit halottaival együtt szeretné eltemetni. De nem lehet. S akkor a tehetetlenség megőrjíti az embert, s már a halottját is bűnösebbnek érzi önmagánál, s még azt is, aki gyógyszerrel sirdogál, vagy csak beszél, mert a kimondott fájdalom mintha könnyebb lenne, ha nem csak a tiéd.

APA: Adjatok inni!!!

ANYA: Még most is inni akarsz? Még most is?

UNOKA: Persze. Adjatok inni neki. Képzeljétek el, az édestestvére halt meg, az egyetlen édestestvére. Én meg tudom érteni, hogy az italhoz menekül, hiszen az ital talán még a fájdalmat is el tudja bódítani. Igaz, a kijózanodást aztán nehéz elviselni, mert a büntudat eszmél fel hamarabb, a fájdalom csak utána következik. S a büntudatot szinte már nem lehet elviselni.

APA: Milyen büntudat?... Milyen büntudat? Te azt hiszed, hogy valamiért bűnösnek kellene éreznem magam?

UNOKA: Nem. Nem hiszem. Te nem is érezheted bűnösnek magad. Hiszen egy fejjel mindig jobb, tisztább és nagyobb voltál, mint ő.

APA: Kinél voltam jobb, tisztább és nagyobb? Kinél?

UNOKA: Az Öregnél.

APA: Ki mondta ezt neked?

UNOKA: Az Öreg. Mert én tudok arról, hogy régen, nagyon régen felépítetted a legszebb homokvárat, amit ember felépíthet. A te homokváraid mindig szebbek voltak az Öreg homokvárainál. Es olyan jó voltál, hogy a homokváradat felajánlottad neki. És mindenkinek azt mondtad, hogy az Öregnek sikerült felépíteni azt a csodát: az övé a győzelem.

APA: ...Igen... Igen... Egy fejjel mindig jobb, tisztább és nagyobb voltam, mint az Öreg...

FIÚ: Megmondtam: állítsuk fel Apa szobrát a kertben, a jóság, a nagyság s a tisztaság jelképeként. Apa szobra majd ijesztő dallamokat fog csicseregni az erre ólálkodó madaraknak, akik gonosz szándékoktól vezérelve belőlünk, ami jó és tiszta énkünkől szeretnének csipegetni... Apa! Ezek a gonosz madarak egy fejjel mindig fölötted röpködnek! Miért röpködne a gonoszság egy fejjel magasabban a te jóságod, tisztaságod és nagyságod fölött?

ANYA: Miért... miért bántod Apát?

UNOKA: Nem bántja. Csak kérdéseket tesz fel önmagának. Vagyis: párbeszédet folytat önmagával.

FIÚ: Micsodát???

UNOKA: Igen. Az önvizsgálat törvényszerűe előtt állandóan folyik a párbeszéd. Kérdések zuhognak minduntalan. De a válaszok feltartóztatják a kérdéseket, s nem engedik a tengernyi ürbe zuhanni őket.

FIÚ: De igen! Az ürbe zuhannak, ahol üresség van, üresség mindenütt!

UNOKA: Nem. Az Öreg azt mondta, hogy benned győzedelmeskedni fog a Sötét ellen a Fény.

FIÚ: ...Az Öreg? ... Az Öreg? Ezt mondta az Öreg?

UNOKA: A Fény válaszokból emel gátat zuhanó kérdéseidnek.

FIÚ: ...Emberek! Az Öreg nem volt senkilis. Az Öreg bölcs volt.

APA (Anyához): Eddig úgy tudtuk, hogy a bölcsesség képes megfertőzni a lelket, beszívódik a pórusokba, megállítja a vérkeringést és a szívek dobogását. Igaz ez, Anya?

ANYA: Az Öreg... az Öreg nem volt bölcs. Mert ha bölcs lett volna, nem akart volna itthagyni bennünket.

UNOKA: El akart hagyni bennünket? ... Ez nem lehet igaz.

ANYA: De. Igaz. Akárki megmondhatja. Akárki.

UNOKA: S miért akart volna elhagyni bennünket?

ANYA: Nem tudom. Azt nem lehet tudni. De... be akart lépni az aggmeházba. Igen. Be akart lépni.

FIÚ: Akart?... Mit akart? Az Öreg akart?

ANYA: Igen. Akárki megmondhatja. Akárki.

FIÚ: Leány, az Öreg be akart lépni az aggmeházba?

LEÁNY: ...Igen. Be akart lépni. Azt mondta.

FIÚ: Azt mondta? Hallottad, hogy azt mondta?

LEÁNY: Igen. Hallottam.

FIÚ: Apa?

APA: ...Nem tudom... Nem voltam ott... Nem emlékszem... Elfelejtettem!!!

FIÚ: ...Anya! A te szobrodnak is ott kell állnia az Apáé mellett a kertben, Anya.

ANYA: Hallottuk! Mindannyian hallottuk!

UNOKA: Rosszul értettétek. Az Öreg nem akart itthagyni bennünket. (Anyához) Az Öreg nem akart itthagyni... téged.

ANYA: Engem? Miért engem?

UNOKA: Azért, mert az Öreg mindannyiunkat nagyon szeretett. Az Öreg nagyon szeretett... téged.

ANYA: De hát... az Öreg... hogy mondta... mintha... nem tudom.

UNOKA: Az Öreg azért nem ment el soha sehova, hogy vigyáznai tudjon ránk, hogy vigyáznai tudjon... rád.

ANYA: Az Öreg?... Az Öreg?...

APA: Anya... Anya igyál. Az ital talán még a fájdalmat is el tudja bódítani. Igaz, a kijózanodást nehéz elviselni, mert a bűntudat eszmél fel hamarabb, s a bűntudatot szinte már nem lehet elviselni.

FIÚ (Leányhoz): S te nem akarsz inni?

LEÁNY: Nem. Nem akarok.

FIÚ: Rosszul teszed. Eldédelgethetnéd te is a fájdalmadat, azt a rettenetést, hiszen az egyetlen édes nagybácsikád halt meg, akit annyira szeretted, s aki téged is annyira szeretett.

UNOKA: Igen. Nagyon szerette. Hiszen a titkot sem mondta volna el soha senkinek.

ANYA: A titkot?

FIÚ: Milyen titkot?

APA: Valamit titkolt?

FIÚ: Mondd már!

UNOKA (Leányhoz): Nem tudom, mondhatom-e?

LEÁNY: Mit?

UNOKA: A titkot, amely szándék maradt csupán, de szándéknak is titok.

APA: Persze. Mondhatod.

ANYA: Mondjad.

FIÚ: Na! Mi lesz már?!

UNOKA: Ha valaki megkérdezte volna, hogy akkor éjszaka ki csempészett ki engem innen, az Öreg magára váltalta volna... De mondom, szándék maradt csupán. Nem kellett hazudnia.

FIÚ: ...Hát nem ő volt?

UNOKA: Nem. Persze, hogy nem.

FIÚ: Ki volt?

LEÁNY: ..... Én voltam.

ANYA: ..... De hát akkor...?

APA: Te... te vádoltad...!

FIÚ: Miért? Miért?

LEÁNY: Én csak éjszaka, álomban vagyok szépségkirálynő, nappal meg azazal telik el az időm, hogy tétlenül várom az estét, hogy újra álomba ringassam magam... És nem akartam, hogy az Unoka is ilyen legyen... Az Unoka olyan sugárutakra lépett, amelyek nem torkollnak zsákutcákba. Ahol nincsenek szakadékok, s nincs arra kárhozhatóva az ember, ha néha tétován jobbra vagy balra lép, hogy bukfencet vessen a kárörvendő éjszakába. Az Unoka nem lesz hullócsillag soha, mert...

FIÚ: Te!... Monstrum!... Rothadás! Enyészet! Förtelem!

UNOKA: A jóság szobrait a lélek öntözi, igaz?

FIÚ: Mi???

UNOKA: A külvilág szemében néha oly nagyra nőnek a jóság szobrai, hogy láthatatlanok maradnak. S ha mégis meglátjuk őket, azt hisszük: monstrum.

FIÚ: Hol vannak a jóság szobrai?

UNOKA: Ti vagytok azok. Mindannyian... Pedig azt mondják, nincsenek jó és rossz emberek. Mert ha lennének...

ANYA: ...akkor hinnünk kellene abban, hogy a kettő közötti arány a jók javára állandóan változik...

LEÁNY: ...s egyszer csak egyetlenegy csoport, a jó emberek csoportja népesítené be a földet.

UNOKA: Ha ez igaz, akkor visszatekintve a kiindulópontra, annak is igaznak kellene lennie, hogy valamikor mindenki rossz volt...

APA: ...s rossz férfiak nemzettek...

ANYA: ...rossz anyáknak...

LEÁNY: ...rossznak születő gyermeket.

UNOKA: S akkor értelmetlen lenne a lét. De ki merné ezt a múltban, a jelenben vagy a jövőben állítani?

FIÚ: Szajkózzuk, csak szajkózzuk az Öregtet, de nem hiszünk neki. Mert mi lesz akkor, ha a Sötét magába szívja a lelketekben a Fényt. Ha árnyékba kerül az ember, s kialszik benne a fény, árnyékká változik, de azért elköveti azt a szemtelenséget, hogy helyet kér magának a térben, mert az árnyékának is emberformája van, s a szellemi adó-vevők közlésrendszerében hullámhosszat bitorol, hogy legalább az ítéleteit tudja kiköpní

magából... Na, nézz reánk, mi ítéltük az Öregtet pusztulásra.

UNOKA: Nem hiszem.

FIÚ: Kérdezd meg tőlük, ha nekem nem hiszel.

UNOKA: ...De miért?

LEÁNY: Ez felelősségrevonás?

ANYA: Az Unokának semmi köze hozzá!

APA: Azt mondtátok, összeállt valakivel, most mit akar itt?

FIÚ (*Unokához*): Látnod, egy egyszerű kérdéstől hogy bevezrik a büntudat.

UNOKA: De miért?

FIÚ: Mert útban volt, azért!... Mert gyűlöltük, azért!... Mert bűnös volt, azért!

UNOKA: Mert úgy tűnt, hogy útban van, ...mert azt hittétek, hogy gyűlölitek, ...mert úgy éreztétek, hogy bűnös valamiért. Igaz?... De miért?

APA (*Családhoz*): Na! Miért? Miért? Miért?... Feleljetek, az Unoka kérdezett!

FIÚ: Feleljen az, aki a legbűnösebb!

UNOKA: ...Ki a legbűnösebb?

FIÚ: Ki a legbűnösebb?

APA: Ki a legbűnösebb?

ANYA: Ki az?

LEÁNY: Engem nem érdekel! Elegem volt, értitek?!

ANYA: Az Öreg meghalt.

APA: Az Öreg... öreg volt már...

UNOKA: Az Öreg még élni lehetett volna!

FIÚ: Az Öregtet... megöltétek!

APA: Megöltétek!!!

ANYA: Én?... Én nem!

LEÁNY: Nekem semmi közöm az egészhez!

UNOKA: ... Ki a legbűnösebb?

FIÚ: A legbűnösebbet el kell távolítani innen! Mert a legbűnösebb nem hisz az emberekben, mert nem szereti az embereket, s ha nem szereti az embereket, akkor gyűlöli őket, s aki gyűlöli az embereket, az nem lehet tagja a mi családuknak... Vádolom a legbűnösebbet!

APA: Te vádolsz?... Hiszen lehet, hogy te vagy a legbűnösebb!

FIÚ: Az a legbűnösebb, aki nem tartotta bűnösnek az Öregtet, de a bűnösségére szavazott.

UNOKA: Nem lehet... Nem lehet, hogy valaki is az Öreg bűnösségére szavazott volna. Nem lehet ..... De ha a bűnösségére szavazott, akkor bűnösnek kellett éreznie valamiért!

APA: Bűnösnek éreztem, s a bűnösségére szavaztam!

LEÁNY: Én is!

ANYA (*Határozott léptekkel kifele indul*)

FIÚ: Anya! Hova mégy, Anya?

ANYA: ...Főzni.

FIÚ: Senki sem éhes!

ANYA: De én igen! Megéheztem! Enni akarok! Ki akarok menni innen! Értitek?!

FIÚ: Akkor többé ne gyere vissza, Anya.

ANYA: ... Apa, Apa, ki parancsol itt?

APA: ... Az Öreg, Anya.

ANYA: Az Öreg?... Az Öreg bűnös volt!

FIÚ: Mindenki bűnösnek tartotta, és a bűnösségére szavazott! Hallod, Unoka?... Mindenki bűnösnek tartotta és a bűnösségére szavazott!

UNOKA: ... Én tudom, hogy ki a legbűnösebb.

FIÚ: ..... Gondold meg! Gondold meg jól. Ha igazat mondasz, s elfogadhatót, a legbűnösebbet ki kell közösköznünk innen!

APA: Az Unoka... az Unoka nem döntheti el, hogy ki a legbűnösebb. Az Unoka valakit a legbűnösebbnek érez, de ez még nem jelent semmit! Az Unoka nem dönt!!! Értitek?... Én... én nem félek... nem félek az Unokától...

ANYA: ..... Miért? Ki fél?

LEÁNY: Szeretnék mondani valamit.

FIÚ: Az Unokáé a szó: az Unoka beszél.

LEÁNY: Az Unoka előtt mondani akarok valamit!

APA: Te is akkor beszélsz, amikor nem kellene.

LEÁNY: Akkor beszélek, amikor rá tudom szólni magam a beszédre.

FIÚ: Akkor mondjad.

APA: ... Mondd már!

LEÁNY: Én azt akartam, hogy az Unoka szeressen.

APA: Tovább!

LEÁNY: Azért segítettem neki megszöknii innen, hogy hálás legyen.

APA: Tovább! Tovább!

LEÁNY: Mert a hála már közel van a szeretethez!

APA: Tovább!!!

LEÁNY: És ha valaki szeret, akkor érdemes tovább álmódogni! Értitek?!

APA: Befezted?... (Unokához) Ki a legbűnösebb?

FIÚ: Ti vagytok a legbűnösebbek mind a hárman, mert bűnösnek tartottátok az Öregét, s a bűnösségére szavazatok!

ANYA: Én... én már nem tartom bűnösnek.

LEÁNY: Én sem.

APA: Én... én sem.

FIÚ: Akkor viszont még inkább ti vagytok a legbűnösebbek, mert bűnösnek tartottátok, s már nem tartjátok annak. Mert ami hús, harminc, negyven év alatt felgyült bennetek, azt most egy hét alatt megtagadtátok. Nem is egy hét alatt! Most és itt, öt perc alatt megtagadtátok!... Ti az Öregét is, önmagotokat is megtagadjátok, ti mindent és min-

denkit hajlamosak vagytok megtagadni, bármikor és bármiért.

APA: Milyen jogon vádolsz te minket?

LEÁNY (Apához és Anyához): Azért vádol, mert ti vagytok a legbűnösebbek!

ANYA: Hallod, Apa, te vagy a legbűnösebb!

APA: Nem igaz! Én most is bűnösnek tartom az Öregét!

FIÚ: Az előbb még az ellenkezőjét állítottad. Az előbb még azzal védekeztél, hogy már nem tartod bűnösnek. Az előbb még azt hittem, hogy szokványosan vagy embertelen, de most már bebizonyítottad, hogy nálad az embertelenség álláspont!

ANYA: Hogy beszélsz Apával? Amiért ő a legbűnösebb, köteles vagy éppen úgy tisztelni...

APA: Megállni, hé!... Most már te is felzárkóztál? Hogy merészelsz bűnösnek tartani engem? Azt mondtad: szeretted! Ha szeretted, miért nem vetted a védelmedbe? Akkor meg gonosz vagy, halod?... De ha nem szeretted, akkor hazudtál, s ki lehet a legbűnösebb, ha nem az, aki szeretetet hazudik?

ANYA: Én szerettem, de te gyűlölted, s aki gyűlölte, az a legbűnösebb!

APA: Én bűnösnek tartottam, s tartom most is!

FIÚ: De nem azért tartod bűnösnek, mert bűnös volt valamiért, hanem mert gyűlölted, s gyűlölöd most is!

UNOKA: ... Egy halottat nem lehet gyűlölni.

FIÚ: De az emléket igen. Különösen ha úgy érzed, hogy itt van körülötted, s benned él, ott ül a gondolataid előterében, a lelked küszöbén, sóhajtasaid s kiáltásaid hangjai között, mozdulataidban és mozdulatlanágodban, az illatban és a hangban, a deszkákban és a székrecségében, ott van a kenyérben és a vízben, ott ül mindegyik széken, ott van minden egyes négyzetméterben!... Apa nem az emléket, hanem az Öreg jelenlétét gyűlöli.

UNOKA: Sem az emléket, sem a jelenlétét nem lehet gyűlölni. Az Öreg szent volt.

FIÚ: Nem érted? Nem lehet elviselni emberközömben a szenteket, mert nem hús-vér emberek. S ha van is vérük, színtelen testekből áll össze bennük e patyolatliszta folyadék, amely a megáldott szokványos tulajdonságának híjjával van... Húsukban nincs fűszer, még: ízetlenek! Azért maradtak a szentek hosszú életűek, mert a barbárság s a civilizáció kannibáljai, még ha nem is voltak finnyások, undorodva eltolták maguktól mindig.

APA: S még azt meri mondani valaki, hogy én vagyok itt a legbűnösebb? Az egyik szerette, s rettenetes szerelmében

alig várta, hogy agyonüsse. A másik meg fényes nappal kannibál akar lenni!... Halljátok? Titeket nem vet meg, rajtatok megvetően röhög a világ.

ANYA: ...Az a legbűnösebb, akit az Öreg is annak tartana.

APA: Helyes. Kérdezzük meg tőle, jó?

FIÚ: S azt mondd, én vagyok a kannibál?

ANYA: Engem nem tartana a legbűnösebbnek, mert én szerettem. Egyszer.. egyszer vittem neki egy pohár vizet.

LEÁNY: En ezer pohár vizet is vittem neki.

ANYA: Mert mindig kérte, azért.

APA: S tőled nem kérte, mi?

ANYA: Nem. Én kéretlenül vittem.

APA: Biztosan meg akartad mérgezni.

ANYA: Te!!!... Monstrum!!!

FIÚ: Apa egy rendes ember, Anya. A köztudat elfogadja és hirdeti ezt az álláspontot. Majd meglátod, a kert végében ott fog állni mindkettőtök szobra...

ANYA: Nem értitek?... Apa még most is bűnösnek tartja az Öregét!

LEÁNY: S te nem, Anya?

ANYA: Nem. Én nem tartom s nem is tartottam bűnösnek.

FIÚ: Hát akkor ki a legbűnösebb?

UNOKA: ...Én tudom, hogy ki a legbűnösebb.

LEÁNY: Anya! Anya az! Mert ha nem tartotta bűnösnek az Öregét, ez azt jelenti, hogy tétovázás nélkül képes ítékezni az ártatlanok felett, akiket ráadásul — állítólag — még szeret is. Mit gondolsz, Anya, a mennyországba kerülsz, ahol szárnyak helyett szemellenzót viselnek az ártatlanul elítéltek? Szeressük gyilkosainkat! — a mennyekben ez a jelszó talán? Verd a fejembe a gyilkos követ, s utána kenyérgalacsinnal labdázunk a sírom felett!

FIÚ: Leány, neked az az érzésed, hogy ezzel a gyönyörű szöveggel ki tudsz ugrani a játékból? Amiért ritkán szólsz, azt hiszed, nem vagy éppen olyan bűnös, mint a többiek?

LEÁNY: Nem hiszem, tudom!

FIÚ: Talán te tétováztál, amikor elítélted az Öregét?

LEÁNY: Igen. Tétováztam. Mert én... én voltam az, aki a bűnössége ellen szavazott. Mert nem volt bűnös az Öreg.

FIÚ: Hát akkor te vagy a legeslegbűnösebb, mert a bűnösség ellen szavaztál, s mégis elítélted! Hát akkor... te vagy a monstrum, Leány!

LEÁNY: Én voltam az egyedüli, aki tett egy lépést az Öreg megmentésére. Gyenge lépés volt, tudom. De megpróbáltam. Mertem vállalni az ellenzék szerepét. Hallgatagon, igaz. Mert féltem. Féltem tőletek. De oda mertem írni: nem bűnös! Igen. Valamit tettem.

Egyedül, magamra hagyatva, de tettem valamit.

UNOKA: ...Én tudom, hogy ki a legbűnösebb.

FIÚ: Hát akkor mondd, ha tudod! Mondjad már!

APA: Hazudik! A Leány hazudik!... Én voltam az! Én!... Unoka, hazudik a Leány! Az Öreg az egyetlen testvérem volt. Édestestvérem. Az Öreg nem volt bűnös. „Nem bűnös“ — ezt irtam oda... Gyáva voltam, nem kellett volna elítélni. De féltem tőletek. Féltem, mert mindannyian bűnösnek tartottátok. (Unokához) Bűnös! Bűnös! Bűnös! — ezt írták oda. Mert mind-mind bűnösnek tartották a testvéreimet. Ez az igazság. De én megpróbáltam... igen, megpróbáltam megmenteni, de nem sikerült.

FIÚ: ...Anya, ugye Apa hazudik?

ANYA: Igen.

FIÚ: S a Leány?

ANYA: A Leány is hazudik. Igen.

FIÚ: Anya! Ki szavazott az Öreg bűnössége ellen? Kinek volt bátorsága odairni, hogy nem bűnös az Öreg?

ANYA: Én. Én voltam az. Mert szerettem. És meg akartam menteni, de...

FIÚ: Na, ugye! Anya volt az! És Apa! És a Leány!... Unoka, itt most már könnyebb lesz dönteni! (Családhoz) Hiszen ti egyformán a legbűnösebbek vagytok. Kettő közületek hazudik, s azért hazudik, hogy álcázni próbálja a bűnt, amely kilombosodott benne, mint a monstrumban a pestis, a bűnben a rothadás-enyészet-förtelem, s a szívdobogást megállító bölcsesség. S a harmadik, egyik közületek, amelyik ugyan nem hazudik, viszont az egyetlen volt mindannyiunk között, aki megmenthette volna az Öregét. Egyetlen szót kellett volna kimondania: Vétó! S nem került volna sor az ítéletre. Ki volt az? Melyiketek nem merte ezt kimondani?... Anya?

ANYA: Nem. Nem én voltam.

FIÚ: Szóval hazudtál?

ANYA: Igen. Hazudtam.

FIÚ: Apa, még mindig vállalod, Apa?

APA: Nem. Nem tehetem. Nem én voltam.

FIÚ: Így hát te is hazudtál, ugye?

APA: Igen. Sajnálom.

FIÚ: A kettő, aki hazudott, megvan. Leány, már csak te maradtál.

LEÁNY: ...Igen. Csakhogy én is... én is hazudtam.

FIÚ: Te is, ugye?... Te is. Hát akkor ki a bűnös, ha mindenki bűnös és senki sem az?... Ki a legbűnösebb?

UNOKA: ...Én tudom, hogy ki a legbűnösebb.

FIÚ: Unoka, ki a legbűnösebb?

UNOKA: ...Én. Én vagyok a legbűnösebb. Én vagyok bűnös egyedül. Végtül úgyis ez lesz a véleményetek.

APA: Az Unoka a legbűnösebb!

ANYA: Az Unoka!

UNOKA: Nekem lett volna bátorságom vétózni, s megmenthettem volna az Öreget.

APA: Az Unokának lett volna bátorsága vétózni!

ANYA: Az Unoka megmenthette volna az Öreget!

UNOKA: De nem voltam itt.

LEÁNY: Az Unoka megszökött innen!

UNOKA: Igen. Megszöktem innen. Fontosabb volt a saját életem, mint a tiétek.

LEÁNY: Fontosabb volt a saját élete, mint a miénk!

UNOKA: Igen. Fontosabb... Nem értitek?... Nézzetek körül! Itt sötétbe borult minden. Halált lehelnek magukból a falak. A megrepedezett ablakkeretek résein nem lehet kilátni a fénybe. A deszkák recsegése: a fájdalom nyöszörgései. A szű beköltözött a házba, s alagutakat rágott mindenüvé. Omlik a fedél, vagy teljesen beomlott, s nem vette észre senki. A csapokból nem csobog már a víz. A kenyérnek nincs kenyér íze már. Nem értitek?... Nézzetek körül! Az emlékezés homokvárait építitek most is. De a homokvárak összeomlanak, s mindenkit maguk alá temetnek. S az összeomlott homokvárak alatt nem lehet újabb homokvárat építeni. Nincs hozzá tér... Nézzetek körül! Itt mankóval járnak a lelkek, a szeretetet csak az emlékekbe visszatérő halottak idézik fel néha... Azt hittem, jók vagytok. Szerettem volna olyan jó lenni, amilyennek hittelek benneteket. De ti csak halát tudtok kunyerálni magatoknak, szeretetet hazudtok, s már önmagotokat sem szerettétek. S gúnyolódtok, mintha méregbe mártott gúnynyilakkal fel lehetne építeni s meg lehetne váltani a világot.

FIŰ: Emberek!... Az Öreg nem halt meg!

APA: Hogy?

ANYA: Mi van?

LEÁNY: Nem értem.

FIŰ: Itt van közöttünk az Öreg! Nézzétek!... Te vagy, Unoka, te vagy az Öreg!

APA: Ítélezünk az Unoka felett!

ANYA: Ítélezünk!

LEÁNY: Ítélezünk!

APA: Vádolom az Unokát! Mindany-

nyiunk közül a legbűnösebbet! Az Unoka nem szereti az embereket, nem szeret bennünket, s aki nem szereti az embereket, az gyűlöli őket, gyűlöl bennünket...!

UNOKA: Nem igaz! Nem gyűlöllek benneteket! De értsétek meg, az én életem fontosabb, mint a tiétek! Ti sem tudjátok elviselni emberközélni a szenteket, mert túlságosan tisztának érzitek őket... Hát én sem tudom elviselni emberközélni az embert, ha a lélek mankóval közlekedik benne.

FIŰ: Emberek! Az Öreg nem halt meg, emberek!

APA (Unokához): Ne vádolj, védekezz!

UNOKA: Nincs miért védekeznem.

APA: Te vagy a legbűnösebb!... Ítélezni kell az Unoka felett!

ANYA: Ítélezünk!

LEÁNY: Ítélezünk!

APA: Ki tartja bűnösnek, a legbűnösebbnek és egyedül bűnösnek az Unokát?!

Kivágódik az ajtó, belép az Unoka Társa. Unoka odarohan, átölelik egymást. A család mozdulatlanul, élettelenül áll

UNOKA TÁRSA: Óriási újságom van. Képzeld: lebontják a házat!

UNOKA: Lebontják?

UNOKA TÁRSA: Hát nem örülsz?

UNOKA: Dehogynem. Csak tudod...

UNOKA TÁRSA: Tudom, tudom, az emlékeid.

UNOKA: Hidd el, nagyon szép volt.

UNOKA TÁRSA: Csak azt nem értem, hogy tudtatok itt élni? Hát nem voltak neked még rokonaid?

UNOKA: Nem. Nem voltak. Mindig ketten éltünk, az Öreg meg én. Az Öreg volt az apám, az anyám, a nagyapám, a nagyanyám együttvéve.

UNOKA TÁRSA: S mindig csak ketten éltetek?

UNOKA: Amióta csak az eszemet tudom. Képzeld el, homokvárait építettünk, s az Öreg csodálatos homokvárakat épített nekem; tudod, néha azt hiszem, hogy az Öreg még mindig él, mintha állandóan itt lenne körülöttünk, s mintha állandóan bennem lenne valahol. Tudod, az Öreg...

Közben kifelé mennek, s elhagyják a színpadot.

FÜGGÖNY